

PRENSES SÜREYYA

Prenses Süreyya İsfendiyarî Bahtiyarî, 22 Haziran 1932'de İsfahan'da İngiliz Misyoner Hastanesi'nde dünyaya geldi. İran'ın köklü ve soylu Bahtiyarî aşiretinden Halil İsfendiyarî Bahtiyarî ile, ihtilal olana kadar Rusya'da yaşamış Alman Kari ailesinin kızları Eva Kari'nin kızıdır. 1933-37 yılları arasında ailesiyle beraber Almanya'da yaşadı. 1937'de İran'a döndüklerinde, Süreyya bir yandan Farsça öğrenirken bir yandan da Alman ve İngilizlere ait özel okullarda eğitim gördü. 1947'de ailesinin İsviçre'ye yerleşmesiyle, eğitimine Lausanne yakınlarındaki Les Roseaux'da devam etti.

12 Şubat 1951'de, henüz 18 yaşındayken son İran Şah'ı Muhammed Rıza Pehlevî'yle evlenerek İran İmparatoriçesi oldu. 13 Şubat 1958'de İran tahtına bir varis veremeyişi nedeniyle bir daha dönmek üzere İran'dan ayrıldı. Kısa bir süre sonra da Şah'tan resmen boşandı. Yaşamını Roma, Paris ve Münih'te sürdürdü.

1961 yılının sonbaharında hatıralarını yazmaya başladı. Yazdıkları dünyanın çeşitli ülkelerindeki dergi ve gazetelerde yayımlandı, 17 dilde kitap haline getirildi.

25 Ekim 2001'de Paris'teki apartman dairesinde ölü bulundu.

kaknüs yayınları: 176

hatırat serisi: 2

isbn: 978-975-6698-69-3

yayıncı sertifika no: 11216

I. basım; eylül, 2003

10. basım; 2020, istanbul

kitabın adı: sürgündeki prenses süreyya
kitabın orjinal adı: *soraya: the autobiography
of her imperial highness, princess soraya*
yazarı: prenses süreyya
türkçesi: şirin roşev

yayın yönetmeni: seda darcan çiftçi
teknik hazırlık: mustafa sabri saldamlı
kapak düzeni: kaknüs ajans
baskı: alemdar ofset
cilt: çevik matbaacılık

bütün yayın hakları saklıdır.

bu kitap telif sahibinin izni olmaksızın kısmen ya da tamamen yeniden basılamaz,
herhangi bir kayıt sisteminde saklanamaz, hiçbir şekilde elektronik, mekanik,
fotokopi ya da başka türlü bir araçla çoğaltılıp iletilemez.

kaknüs yayınları

kızkulesi yayıncılık ve tanıtım hiz.

merkez: mimar sinan mah., selâmi ali efendi cad., no: 33, üsküdar, istanbul

tel: (0 216) 341 08 65 kitap@kaknus.com.tr

dağıtım: çatalçeşme sk., defne han, no: 27/3, çağaloğlu, fatih, istanbul

tel: (0 212) 520 49 27 satis@kaknus.com.tr

www.kaknus.com.tr

PRENSES SÜREYYA

SÜRGÜNDEKİ PRENSES
SÜREYYA

Türkçesi:
Şirin ROVŞEV

İçindekiler

Hayatım	7
Şaşkınlık Devri.....	9
Çocukluğum	23
Nişanlanma ve Evlilik.....	51
Saray Hayatım	73
Şah Nasıl Bir İnsandır?.....	85
Petrol Kavgası	107
Unuttuklarım	249
Şah Anlatıyor	283
Sonsöz	331
Albüm	333

Hayatım

Şaşkınlık Devri

Boşandıktan sonraki ilk günlerim

Şah'tan 1958 Mart'ında boşandım. Bundan kısa bir müddet sonraydı. O sırada, annemle babamın yanında, Köln yakınlarında bulunuyordum. Bir gün, boşandıktan sonra ilk kez arabamla şehre alışverişe indim. Gerçi sade giyindiğim için şehirde dolaşırken kimşenin gözüne çarpmadım ama ana caddeye gelince birdenbire bir şey fark ettim: Doğru dürüst yürümesini bilmiyordum! Sık sık ona buna çarpıyor, özür dilemek zorunda kalıyordum. Gözlerimde bozukluk yoktu, bacaklarım tutmuyor değildi. İmparatoriçe olduğum için kalabalık arasında yürümesini unutmuştum sadece. İmparatoriçeler, nereye giderse gitsinler başkalarının ezilip büzülerek çekilip onlara yol vermelerini beklerler. Evet, İmparatoriçelik günlerimde Roma'nın Via Veneto ve Paris'in Champs-Elysees caddelerinde yürüyüşe çıkmıştım. Ama o zamanlar yanımda hep saray adamları bulunur, halkın bana yol açmasını sağlardı.

Şimdi tek başımaydım. Özellikle de caddenin karşı tarafına geçmek zorunda kaldığımda, beni bir telaş alıyordu. Sel gibi akan arabaların altında kalmadan kendimi karşıya nasıl atabileceğimi bilemiyordum. Tıpkı, uzun zaman bir odada kapalı kalmış, serbest bırakılınca ne yapacağını şaşırılmış birisi gibiydim.

Araba kullanmak bundan daha da beterd. Tahran'da kendi kullandığım arabayla dolaşırken, önümden öncüler gider, trafiği durdurup bana yol açarlardı. Işık kırmızı yanmış, yeşil yanmış, dü-

şünmek zorunda değildim. O günlerde, İran'da trafik ışıklarından başka trafik işareti yoktu. Saraydan ayrıldığımdaysa "O yasak!", "Bu tehlikeli!" diyen bir alay işaret arasında kalakalmıştım.

Bir sabah, sekreterimle birlikte şehre indim. Üzerinde CD (Chore diplomatik) plâkası bulunmayan, küçük bir Opel araba kullanıyordum. Bir yerde park edecektim, bir polis geldi, aksi bir tavırla, "İşareti görmüyor musunuz?" diye bağırdı. "Burada park yapılmaz."

Sekreterim, "Bayan, yabancı" dedi. "Eski İran İmparatoriçesi."

Adam büsbütün kaşlarını çattı: "Saçmalamayın! Ehliyetiniz, lütfen!"

Kim olduğumu öğrendiğinde, birden, hazırol vaziyetine geçti, ardından başını önüne eğip çekildi.

Gerçekten de araba nasıl park edilir, benzin istasyonuna nasıl girilir, ne kadar benzin alınır, ne zamanda bir yağ değiştirilir, bilmiyordum. Baktım olacak gibi değil, bir öğretmen tutup, yeniden şoförlük dersleri almaya başladım.

Tahran Sarayı'ndaki yedi yıllık hayatım, âdeta pamuk içinde sarılı geçmişti. Kendi başıma bir şey yapmak tam manasıyla yasaktı. Mesela bir misafire çay ikram etmem asaletime yakışmayacak bir hareket sayılırdı. Yanımda hep bir nedime bulunur, bu gibi küçük işleri yapmak üzere hazır beklerdi. Beni dış dünya ile temasa geçirecek herhangi bir iş, önce bir yetkilinin onayından geçmek zorundaydı. Bazı zamanlar kukladan başka birşey olmadığı fikrine kapılırdım.

Para konusunda da bana en ufak bir serbestlik tanınmamıştı. İmparatoriçe olduğum için yanımda para taşımama lüzum görmüyordu. Aldığım her şeyin parasını sarayın yetkili kimseleri veriyordu. Ne bir otel faturası görmüştüm, ne yemek nasıl ısmarlanır biliyordum, ne de ne kadar bahşiş verileceğini... Boşandıktan sonra da uzun zaman bu gibi işlerde kendimi öyle beceriksiz hissettim ki bu işlerin hepsini hep anneme bıraktım.

Başkaları çektığım bu sıkıntılara belki güler ama hayatım başkalarının hayatı gibi geçmiyordu. Şah'la evlendiğimde onsekiz yaşındaydım; hayatımın bağımsızlığa, kendine güvenmeye doğru giden akışı birdenbire kesintiye uğradı. Birçok bakımdan yarı çocuk

kaldım. Sonradan herkesin dünyasına dönünce de bundan dolayı türlü güçlüklerle karşılaştım.

Birdenbire kendimi son derece faydasız bir insan gibi hissettim. Tahran'dayken kendime göre bazı görevlerim vardı, toplum yararına birçok iş gördüm ki bunlardan dolayı bugün de göğsüm kabarıyor. Boşandıktan sonra ise birdenbire korkunç bir boşlukla karşılaşmıştım. Bir ara gidip Dr. Albert Schweitzer'in yanında çalışmayı ciddi şekilde düşündüm. Annem ve babam, sağlık durumumdan dolayı tasalanmasalardı, Afrika'ya, Lambarene'ye giderdim belki de.

Durumumdaki değişikliğin bana dayanamayacağım kadar zor gelişi, saray hayatının karakterimi tümüyle değiştirmiş olmasındandı. Genç kızken çok neşeli bir insandım; gülüp söylemesini severdim, yarını düşünmek aklıma bile gelmezdi. Konuşkandım, hatta biraz gevezeydim; anneme, babama ve okuldaki arkadaşlarıma içimi olduğu gibi dökerdim.

Şah'la evlendikten sonra, kendimi öyle bir çevrede buldum ki burada insanlar arasında içten bağlantılara pek izin yoktu. Altın bir kafes içine kapatılmış gibiydim. Dış dünyadan işittiklerim ise kulağıma genelde bir başkasının yoluyla geliyordu. Arkamdan söylenenleri bana anlatanlar vardı elbette ama söyledikleri doğru mu yanlış mı, nasıl bilebilirdim? "Huzura" kabul ettiklerimin çoğu, çıkarlarını düşünen kimselerdi. Benim o günkü mevkimde olan bir kadına kimse; yaldızsız cilasız doğruyu söylemezdi.

Böylece, gitgide, gerçekle ilgimi kesmeye başladım. Bence, bütün hayatlarımı hep bu sahte hava içinde geçiren prensler ve prensesler diğer insanların neler düşündüğünü, neler yaptığını mümkün değil, tam manasıyla anlayamazdı. Çok kimseyle görüşebilir, sayısız haber alabilirler ama gerçek hayata yabancı kalmaya mahkûmdurlar.

Saray adamlarının yüzlerindeki maskeleri kaldırıp gerçek yüzlerini görmeye çalıştım; bu sefer de onlar beni göz hapsine almaya başladılar. Her davranışım ve her sözüm üzerinde önemle duruluyordu. Benim birine gizlice söylediğim bir sözü şehirdeki yakın arkadaşlarım bana anlatıveriyordu. Artık hizmetçilerin, uşakların

karşısında bile rahat konuşamaz olmuştum. Çok geçmeden, ağzımdan çıkacak her sözü tartmasını öğrendim.

Şah, başlangıçtan beri gördüğü eğitimin sonucu olarak, bu işlere benden çok daha fazla alıştı. Yanımızda üçüncü bir kişi olduğunda, tam manasıyla açık konuştuğunu bir kez olsun görmedim. Bu hâli, sonradan İngiliz Kraliçesi Elizabeth'te de gördüm. Onunki daha farklıydı elbette. Nesiller boyunca süregelen bir saltnat dolayısıyla, onun bu hâli doğuştan sayılabilir. Buckingham Sarayı'nda bizi çok dostça karşıladı ama gene de içten içe onu tutan bir şey olduğunu seziyordum; bunun ne olduğunu, bir türlü anlayamadım. Sanki ortada görünmez bir duvar vardı, bu onu çevresindekilerden ayırıyordu.

Kendimi Boşlukta Hissediverdim

İnsan benimki gibi, başkalarınınkine hiç benzemeyen bir hayat yaşarsa değişmemesine, yaratıldığı gibi kalmasına imkân yoktur. Zamanla, ben de hiç farkında olmadan değiştim, bir aktris olup çıkıverdim.

Sabah yataktan kalkar kalkmaz başlayıp gece yarısına kadar rol yapıyordum. Bu rol de hep aynı rol olduğundan dolayı, gitgide bende bir huy hâline gelmişti. İşte, ayağımın altındaki kırmızı halı birdenbire çekiliverince kendimi boşlukta hissetmem de bundandı.

Boşandıktan sonra, bir köşeye çekilmek ve herkesten uzak yaşamak istedim. Kalabalığa karışmaya hiç niyetim yoktu; sadece en yakın ve en güvendiğim arkadaşlarımla görüşmek istiyordum. Fakat bu kez de birçok kişi kibirli olduğumu düşünmeye başlamıştı. Bunlar, sarayda yaşamadıkları için o sırada ne büyük bir ruhi buhran geçirdiğimi anlayamazdı.

Boşanmayla gelen değişiklik benim için şu bakımdan da çok kötüydü: Şah'ın ilk karısı gibi değildim ben, hanedandan gelmiyordum. Muhammed Rıza boşandığımız zaman, bana prenses payesi vermekle toplum içindeki durumumu güvenlik altına almak istemişti, ama ben bu payeyi nerede kullanacaktım ki?

Beni rahat bıraksalardı, bu panik hâlini ve korku duygusunu yenebilirdim sanırım. Ama insanlar çok insafsız. Nereye gitsem, halkın dikkatini üstüme çekiyordum. İmparatoriçelik günlerimde-

ki koruyucularımdan yoksun kalmış olmam yetmiyormuş gibi, herhangi bir insan gibi özel hayatımı yaşamama da izin vermiyorlardı.

Değişen durumumun en acı tarafı buydu bence. Boşanmamdan kısa bir süre sonra Cenova'da başıma gelenleri düşündükçe hâlâ tüylerim diken diken oluyor, içim ürperiyor.

Üzüntümü unutmak için seyahat

Annem “Bermuda’ya gidelim.” diyordu. Böylece boşanmadan duyduğum üzüntüyü biraz olsun unutup kendime gelebileceğimi umuyordu. Kabul ettim. Annem uçak yolculuğundan zevk almaz; bu yüzden, “Constitution” transatlantiğinde kamara ayırttık. Gemiye Cenova’dan binecektik.

Cenova istasyonuna geldiğimizde büyük bir kalabalık birikmiş, deniz gibi dalgalanıyordu. İtalyanlar, o trenle geleceğimizi bir şekilde öğrenmişti.

Annem önce, “Trenden inmeyelim.” dedi ama çok geçmeden üç carabinieri geldi. “Sizi çıkış yerine kadar güven içinde götürürüz.” dediler.

Meğer kendilerine fazla güveniyorlarmış. Ne olduğunun farkına varmadan, insanlar civciv sürüsü gibi başımıza üşüştüler. Üstümüze öylesine atılıyorlardı ki boğulacağız diye korktuk. Bizi görebilmek için birbirlerinin üzerine çıkıyor, omuzlarına tırmanıyorlardı.

Polisler ne yapacaklarını şaşırmişti. Anneme seslendim:

“Dikkat et, düşmemeye bak, yoksa ezilirsin!”

Bir iki saniye sonra, annem ortadan kayboldu. Nereye kaybolduğunu bir türlü anlayamıyordum. Bunun üzerine, büsbütün telaşa kapıldım.

Polislerden biri: “La mamma! La mamma!” diye, avazı çıktığı kadar haykırıyordu ama bir sonuç alamıyordu.

Derken, annem birden gözüme ilişti. Şapkası başından düşmüştü. Bir İtalyan’ın kucağında tepinip duruyordu. Başına böyle bir şey hiç gelmemişti:

“Bırakın beni” diye haykırıyordu. “Bırakın beni!”

Ama adamın aldırdığı bile yoktu. Annemi sıkı sıkı yakalamış, çıkış yerine doğru götürüyordu.

Çıkışa geldikten sonra annemi usulca yere bıraktı, sonra da kaldırımın yanında bekleyen otomobilden içeri soktu. Adamın sivil polis olduğunu ancak o zaman anlamıştık.

Otele gelinceye kadar fotoğrafçılar peşimizi bırakmadı. Sanki sessiz sinema günlerinde Hollywood'da film çeviriyorduk. Bizim şoför keskin dönüşlerle yan sokaklara sapıyor, zikzaklar çiziyor, peşimize düşen arabalardan kurtulmaya çalışıyordu. Biz otomobilin içinde, koltuğa sınımsız yapışmış bir hâlde, heyecan içindeydik. Otele geldiğimizde ben de annem de tükenmiştik.

Ama ne yazık ki bu olay, daha sonraki yıllarda da devam edip hayatımı zehir edecek olan işkencelerin yalnızca bir başlangıcıydı.

Sevdiğim adamın yasını tutuyordum

Samimiyetle söyleyebilirim ki o sırada kendimi kocası ölüp de dul kalmış bir kadın gibi görüyordum. Sevdiğim adamın yasını tutuyordum. Evet, o benim için ölmüş gibiydi.

Şah'ın gene de benimle temasta olduğuna dair sonradan çok şeyler söylendi. Şah bana gül göndermiş, telefon etmiş ya da sokakta karşılaşmışız gibi söylentiler çıktı. Sırası gelmişken şunu söylemek isterim ki, bunların hepsi asılsızdır. Boşandıktan sonra onunla bir daha ne konuştum ne mektuplaştım ne de karşılaştım.

Bermuda'dan Almanya'ya döndüğümde adımın birtakım siyasi olaylara karışmış olduğunu öğremiştim. Şah, Alman basınında boşanmamızla ilgili çıkan bazı yazılardan dolayı Bonn hükûmetine şikâyette bulunmuş. Bunun sonucunda da Alman Dışişleri Bakanlığı "Süreyya Kanunu" diye isimlendirilen kanun tasarısını hazırlamış. Buna göre, yabancı devlet başkanlarını tahkir edenler ceza görecekti. Tasarı kanunlaşmadı; sadece bana kötülüğü dokunmuştu; çünkü yeniden halkın merak konusu olmuştum.

Ondan sonra, insanlarla karşılaşmaktan korkmaya başladım. Neyse ki Köln yakınlarında birkaç kır kulübü vardı. Dışarıdan kimse gelemez, ancak üyeler girebilirdi. Oralara gidip istediğim gibi ata biniyor ve yüzüyordum. Şehre inmek zorunda kaldığım zamanlar da, elimden geldiği kadar görünüşümü ve kıyafetimi değiştirmeye çalışıyordum.

Bir keresinde, önu perçemli, arkasından uzun bir kuyruk sallanan kızıl bir peruk ve gözlük taktım. Domplatz'a gittim. Beni üniversite öğrencisi falan sanırlar diyordum, ama ne yazık ki öyle olmadı. Daha ilk dükkândan içeri adım atar atmaz, kulağıma bir ses geldi. Kadının biri diğerine:

“Süreyya'ya kızıl saç yakışmış mı, ne dersin?” diyordu.

Boğa güreşlerinde uğursuzluk

Yaz gelmişti, bense hâlâ üzgündüm. Bir gün annem beni kenara çekip:

“Artık insan içine çıksan iyi olacak, yavrum.” dedi. “Gençsin, bütün gün evde oturup iç çekmek yakışmıyor sana. İspanya'ya gitsek, nasıl olur? Orada birçok arkadaşın var.” dedi. Annem doğru söylüyordu. Kendimi zorlayıp yeniden insan arasına karışmalıydım; yoksa melankoliye tutulacaktım.

Madrid'e giderken, Biarritz'e uğradık. Orada bizi iki ünlü boğa güreşçisiyle, Miguel Dominguin ve eniştesi Antonio Ordenez'le tanıştırdılar. Ertesi gün öğleden sonra, güreş alanında, Dominguin'i boğa boynuzladı.

Onu takip eden gün San Sebastian'daki boğa güreşlerindeydik. Bu güreşlere Ordenez de katılıyordu. Şeref tribününde oturuyorduk. Antonio Ordenez, âdet olduğu üzere önümde durdu, çarpışacağı boğayı bana kurban edeceğini anlatmak üzere şapkasını çıkardı. Boğa, Miura cinsinden, yarım tonluk, kapkara bir hayvandı. İnsanla canavar arasındaki bu düelloyu bazen takdir ederek, bazense endişe duyarak seyrediyordum.

Başlangıçta her şey iyi gitti. Boğayla matador, alışlageldiği gibi, kum sahanın üzerinde yaptıkları bale benzeri danslarını tamamladılar, “banderillero”lar hayvanın boynuna şişlerini sapladılar. Sonra Ordenez, hayvanın önüne çıktı ve kısa, keskin hareketlerle onu kızdırmaya başladı. Boğa epeyce koştuktan sonra birden duruverdi. Ateş püskürüyordu.

Ordenez, pelerininin altından kılıcını çekti ama tam kılıcı kaldırdığı sırada, boğa birdenbire hücumla geçti, sağ boynuzunu Ordenez'in sol bacağına sapladı. İnsanlar haykırmaya başladı. Günün kahramanını sedyeyle götürdüler.